

УДК 341.234 (438)«1919/1939»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ЩОДО УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ У СФЕРІ МОВНИХ ВІДНОСИН

В. Марковський

*Львівський державний університет внутрішніх справ
вул. Городоцька, 26, 79007 Львів, Україна*

Проаналізовано міжнародно-правові гарантії, які стосувалися мовних прав національних меншин у договорі, підписаному між державами Антанти та Польщею 28.06.1919 р.

Ключові слова: міжнародно-правові зобов'язання, Трактат, національна меншина, мовні права, Антанта, Ліга Націй, Версальсько-Вашингтонська система договорів, Конституція Другої Речі Посполитої.

У період завершальної стадії I Світової війни розпочався процес розробки міжнародно-правового інституту захисту національних меншин. Особливу увагу юристи того часу приділяли створенню правових норм, які повинні були забезпечити мовні права національних меншин. Міжнародно-правові зобов'язання щодо національних меншин передусім стосувалося відновлених або новостворених держав, наприклад, таких, як Друга Річ Посполита або Чехо-Словаччина.

Система захисту прав національних меншин була створена в рамках Ліги Націй. Вона ґрунтувалася на міжнародно-правових зобов'язаннях держав, що містилися в системі версальських договорів, центральним серед яких був т.зв. Малий Версальський Договір. Міжнародно-правові гарантії Другої Речі Посполитої щодо національних меншин, і зокрема українців, були зафіксовані у договорі під назвою «Трактат між Головними Державами союзними і об'єднаними та Польщею» (далі – Трактат), укладений 28 червня 1919 р. [1].

Нашим завданням є встановити, які ж права були надані українській національній меншині у сфері мови, відповідно до умов Трактату, що його зобов'язувалася виконувати Друга Річ Посполита. Це також дасть нам змогу окреслити підходи до вирішення мовного питання у тогочасному міжнародному праві з позиції *de lege lata*.

В сучасній юридичній науці є значна кількість праць, у яких досліджувалися міжнародно-правові акти, укладені в період юридичного оформлення анексії (окупації) західноукраїнських земель (1918–1923 рр.) [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8]. Водночас, у працях зазначених вище дослідників відсутній аналіз правових норм, що мали б гарантувати права українців у сфері мовних відносин.

Важливим джерелом у дослідженні цієї проблематики є праці українських науковців – сучасників становлення Версальсько-Вашингтонської системи договорів [9, 10, 11, 12, 13]. Зазначимо, що українські науковці того часу у своїх працях акцентували увагу на тому, що сувереном Галичини після поразки ЗУНР у війні з поляками були держави-переможці, представлені на Версальській конференції, а не Друга Річ Посполита. Зважаючи на це, дискримінація мовних прав українців польськими урядами викликала спротив у всьому українському суспільстві. Це стало ще одним важливим чинником, який генерував міжнаціональний конфлікт між поляками та українцями. Як сучасники цих подій, так і вітчизняні науковці

акцентували на неефективності міжнародно-правових актів, розроблених для захисту народів, що опинилися у статусі національних меншин після утворення нового світового порядку. З цього приводу В. Макаруч зазначив: «У міжвоєнний (1919–1939 рр.) період право націй на самовизначення визнавалося більшістю суб'єктів міжнародного права лише у тому випадку, якщо таке визнання служило їх власним національним інтересам» [14].

Ми також опрацювали праці польських науковців, сучасників цих подій, де відображено їх ставлення до «української проблеми» та міжнародно-правових актів, які мали б захищати права національних меншин, зокрема українців [15, 16]. Цікаво що як сучасники становлення Версальсько-Вашингтонської системи договорів, так і новітні польські науковці критикували зазначений міжнародно-правовий акт і вважали його дискримінаційним стосовно Польщі. Сутність їхньої критики полягає у тому, що Малий Версальський договір нібито обмежував суверенітет Другої Речі Посполитої, оскільки його положення нав'язували Польщі односторонні зобов'язання стосовно національних меншин [16, 17, 18].

У ході бойових дій та рішень союзних держав Антанти, датованих 1918–1923 рр., західноукраїнські землі були окуповані Польщею, а українське населення отримало статус національної меншини цієї держави. Окупація Галичини Польщею (1919–1923 рр.) була здійснена зі згоди та підтримки держав Антанти і мала відповідне міжнародно-правове оформлення: «25 червня 1919 р. Верховна рада Антанти прийняла ганебне рішення: уповноважити збройні сили Польської республіки продовжити свої операції аж по річку Збруч, тобто захопити всю територію Східної Галичини. Це зроблено, як зазначалось, «з метою забезпечити особи і майно мирного населення Східної Галичини зі сторони більшовицьких банд». Цей документ підписали: від імені США – В. Вільсон, Великобританії – Ллойд Джордж, Франції – Ж. Клемансо, Італії – В. Орландо» [6, с. 64].

Держави коаліції (Антанти), або «держави-переможці», як вони себе іменували, формуючи новий світовий порядок, проголосили принцип самовизначення націй і самі ж його проігнорували щодо багатомільйонного українського народу. Вирішальним у питанні правового статусу земель Західної України стало ухвалення Радою Амбасадорів Антанти сумнівного з погляду міжнародного права рішення про анексію Східної Галичини Польщею: «Рішення держав Антанти від 14 березня 1923 року щодо Східної Галичини було прийняте попри існування міжнародно-правових документів, що однозначно наголошували на необхідності встановлення на цих землях суверенітету. Наприклад, Сен-Жерменський трактат у ст. 92 закріпив право мешканців Східної Галичини визначити свою долю шляхом проведення плебісциту. Відомі «14 пунктів» американського президента тепер ніби глузливо насміхалися над населенням Східної Галичини» [8, с. 157]. Відтак, саме міжнародний чинник мав визначальне значення у формуванні правового статусу західних українців, після того як вони стали громадянами Другої Речі Посполитої.

Гарантом дотримання зобов'язань у сфері захисту меншин стала Ліга Націй – перша в історії політична міжурядова організація, у складі якої створено спеціальний орган контролю за дотриманням положень договорів щодо національних меншин [19]. Подібні договори про захист національних меншин були підписані між державами Антанти, з одного боку, та з іншими новоствореними державами – з іншого: Чехо-Словаччиною, Австрією, Болгарією, Грецією, Угорщиною, Туреччиною, Югославією. Підписання цих договорів було для цих держав передумовою вступу до Ліги Націй. «Ці угоди надали право

національним меншинам мати власну етнічну ідентичність, власне шкільництво, харитативні та громадські інституції, право на державні фонди для їх освіти і культури, церкву» [20, с. 68].

Оскільки новостворена Друга Річ Посполита позиціонувала себе як демократична держава*, то найвищу юридичну силу мали норми Основного закону та зобов'язання, які взяла на себе Польща після підписання Трактату. Цей документ містив низку односторонніх зобов'язань Польщі перед союзними державами та Лігою Націй щодо охорони прав національних меншин, зокрема у сфері мов нацменшин, що і є важливим для нас. У преамбулі цього міжнародно-правового акту зазначено, що «Польща прагне пристосувати свій устрій до засад свободи і справедливості, також надати надійні гарантії усім мешканцям територій над якими отримала верховність (*суверенітет – В.М.*)» [1, s. 1934].

У ст. 1 Трактату було зазначено, що Друга Річ Посполита зобов'язується дотримуватися вимоги про те, що положення, викладені у ст.ст. 2–8, вважатимуться засадничими (фундаментальними) законами. Відповідно до ст. 1 цього міжнародного договору «жоден закон, розпорядження чи будь-яка урядова діяльність не буде суперечити положенням, викладеним у цьому трактаті» [1, s. 1936]. У ст. 2 Трактату містилися зобов'язання польського уряду забезпечити цілковиту охорону прав і свобод без різниці національності, мови, раси чи релігії.

Принциповими є правові приписи, викладені у ст. 7 Трактату, які декларують рівність усіх громадян перед законом та право на використання рідної мови, а саме: «Усі польські громадяни без різниці раси, мови чи релігії рівні перед правом і будуть користуватися однаковими цивільними і політичними правами...

Не буде видане жодне обмеження вільного вживання польськими громадянином будь-якої мови, чи то в приватних чи торговельних зносинах, чи в справах релігійних, пресових або в усякого роду видавництвах, чи теж на публічних зібраннях.

Без огляду на установлення польським урядом урядової мови мають бути зроблені для польських громадян, що вживають іншої мови, як польська, відповідні полегшення для вживання їх мови перед судами як усно, так і в письмі» [1, s. 1938].

Отже положення ст.ст. 2 та 7 Трактату є правовими принципами, що забороняють дискримінацію за національною ознакою і проголошують рівність перед законом «без різниці раси, мови чи релігії» та рівність можливостей громадян держави.

Водночас, положення, викладені в абзаці 2-му ст. 7 Трактату окреслило сферу захисту мовних прав меншин лише у сфері приватних відносин. У сфері публічних відносин використання мов національних меншин, відповідно до зазначеного договору, обмежувалося пресою, видавництвом та публічними зібраннями. Також, у цьому договорі немає положення про право на звернення рідною мовою до органів державної влади. У документі нічого не сказано про можливість отримати відповідь від будь-якого органу влади мовою звернення тієї чи іншої нацменшини. Проаналізувавши зміст статей цього міжнародно-правового акту, варто, очевидно, заперечити тезу відомого польського історика А. Айненкеля про те, що відповідно до умов Трактату Польща мала забезпечити національним меншинам «охорону їх

* Як зазначає О. Паславська, «Березнева Конституція Другої Речі Посполитої гарантувала всі демократичні права і свободи, право приватної власності, соціальне забезпечення на випадок хвороби і безробіття. В загальному, Конституція Польщі 1921 р. була прогресивною, взірцем для неї послужив Основний Закон Франції» [5].

мови у приватних і урядових відносинах» [21, с. 111]. Теза щодо приватних відносин відповідає змісту договору, але щодо гарантій використання мов меншин у відносинах з органами влади у Трактаті не має жодного слова.

Що стосується положення про право на звернення до суду рідною мовою, то в останньому абзаці ст. 7 йдеться про неконкретизовані *полегшення чи можливості* використовувати рідну мову у суді. Цей абзац ст. 7 Трактату є радше абстрактним побажанням, ніж правовим приписом, *чи гарантією якогось права*.

У ст. 8 Трактату була ще раз зазначена рівноправність усіх польських громадян перед законом та їх право на створення різних інституцій для свого культурно-національного розвитку: «громадяни Польщі, що належать до етнічних, релігійних чи мовних меншин (...) будуть мати рівні права для створення, функціонування і контролювання власним коштом установ добродійних, релігійних чи суспільних, шкіл та інших виховних закладів, а також право використання в них рідної мови та відправлення релігійних обрядів» [1, s. 1938].

Положення ст. 8 Трактату мали забезпечити право національної меншини на культурну автономію, а саме: створювати недержавні організації (приватні школи, виховні заклади, інші громадські організації), в яких можуть використовувати рідну мову без будь-яких обмежень. Але – без будь-якої фінансової підтримки з боку держави, або, як каже буква закону, «власним коштом». Йдеться про приватну сферу суспільних відносин, в яку демократична держава не повинна була втручатися ні фінансово, ні організаційно. З огляду на це, для українців таке положення мало значення у тому сенсі, що держава зобов'язувалася не втручатися у приватну сферу суспільних відносин, зокрема, нав'язувати мови викладання у приватних школах.

Стаття 9 Трактату передбачала право національних меншин навчати дітей у школі рідною мовою: «У містах та округах, де проживає значна частина громадян з іншою, ніж польська, мовою, польський уряд докладе у сфері публічної освіти відповідних зусиль для того, щоб забезпечити у початкових школах навчання рідною мовою. Ця постанова не забороняє польському урядові запровадити у цих школах обов'язкове вивчення польської мови...» [1, s. 1939]. Так, у вказаній вище статті Трактату було задекларовано право на навчання рідною мовою меншин у школах, які фінансуватимуть з бюджету, але лише там, де буде «значна частина громадян», що використовують інші мови, ніж польська. Висловлена у ст. 9 Трактату умова щодо «значної частини громадян» була спрямована на захист груп населення, які були меншими порівняно з титульною нацією, але українці були корінним народом, або, як ще кажуть, проживали на своїй етнічній території, де становили більшість населення.

Якщо положення ст. 9 Трактату про те, що у початкових школах з рідною мовою навчання певної меншини обов'язково мала вивчатися польська мова, не становить порушення чи дискримінації, то подальший зміст ст. 9, на нашу думку, вже є такою дискримінацією. Зокрема, коли йдеться про право на навчання рідною мовою (непольськомовних) дітей, яке передбачене лише у початкових школах. Про право ж навчати молодь меншин рідною мовою у середній та вищій школах у цьому договорі не згадується взагалі. Відтак, у ст. 9 Трактату порушується задекларований у першому абзаці ст. 7 Трактату принцип про те, що усі польські громадяни, незважаючи на расу, мову чи релігію, будуть рівні перед правом і матимуть однакові цивільні й політичні права.

Положення ст. 9 Трактату щодо права національної меншини на освіту рідною мовою зводилося лише до початкової освіти, яку передбачалося фінансувати з

бюджету. А рівень фінансування таких шкіл залежав від рішень органів місцевої влади чи органів самоврядування. Тобто, ця норма мала б позитивний ефект для української національної меншини лише у випадку надання їй територіальної автономії. А ця умова якраз і була проігнорована Польською державою. Як відомо, закон від 26.09.1922 р. «Про загальні засади воєводського самоврядування, зокрема Львівського, Тернопільського та Станіславівського воєводств» ніколи не був втілений в життя, хоча й був прийнятий у сеймі і був опублікований в урядовому віснику Другої Речі Посполитої. У ст. 28 третього розділу прикінцевих положень цього закону було зазначено, що термін набуття чинності закону про організацію самоврядування буде визначено окремим законом, який так і не був прийнятий [22].

Відповідно, українцям годі було сподіватися на прихильне ставлення до них окупаційної влади, яке мало б виявлятися у вигляді належного фінансування українських шкіл. Польська влада мала цілком інші цілі, а саме: сполонізувати (асимілювати) українське населення і, як засвідчує статистика, зменшити кількість україномовних шкіл, замінити їх на двомовні чи польськомовні.

Відтак, висловимо припущення, що представники Другої Речі Посполитої доклали максимум зусиль для впливу на тих, хто складав текст Трактату. Складається враження про бажання творців цього договору максимально догодити польському урядові та звузити використання мов національних меншин лише до приватної сфери суспільних відносин. До речі, українці не брали участі у створенні цього міжнародно-правового акту, на противагу, наприклад, євреям чи німцям, які вносили свої проекти окремих положень і статей договору [15].

У 1920 р. представники єврейської національної меншини також брали участь у розробленні польської конституції зокрема статей, що стосувалися правового статусу національних меншин. Конституційна комісія (складалася з представників польського законодавчого органу) запропонувала редакцію, яка фактично без змін увійшла до березневої конституції Польщі, а саме: «Кожен громадянин має право *збереження* своєї національності, на розвиток своєї мови та національних особливостей» [23, s. 47]. Варіант від депутатів єврейської меншини звучав так: «Кожен громадянин має право *збереження* своєї національності, на розвиток своєї мови та національних особливостей, як у приватних відносинах так і на публічних зібраннях та в пресі. Законами буде окреслено право громадян, які належать до національних або мовних меншин, можливість використання їх власної мови в публічних інституціях та суді» [23 s. 48]. Тобто, пропозиції представників союзу послів єврейського народу, були більш наближеними до тексту ст. 7 Трактату, ніж варіант, що його пропонувала Конституційна комісія Сейму.

У ст. 12 Трактату ще раз було зазначено обов'язковість виконання Польщею умов цього договору, а гарантом їх виконання мала стати Ліга Націй: «Польща погоджувалась на те, щоб положення попередніх статей, що відносяться до осіб, які належать до расових, релігійних або мовних меншин, становили зобов'язання міжнародного значення і були поставлені під гарантію Ліги Націй. Вони не можуть бути змінені без згоди більшості Ради Ліги Націй... Польща погоджується на те, щоб будь-який член Ради Ліги Націй мав право звертати увагу Ради на порушення, або небезпеку порушення будь-якого з вищезазначених зобов'язань, і щоб Рада могла діяти і давати такі вказівки, які визнає доцільними у цих обставинах» [1, s. 1940].

Тобто, положення Трактату, що стосувалися захисту національних меншин, не можна було змінювати довільно без згоди більшості членів Ради Ліги Націй. Як зазначає Н. Яцишин, положеннями ст. 12 Трактату було закладено початок

створення обов'язкової процедури (зокрема і судової) у справах петицій національних меншин [19].

Ця гарантія полягала в тому, що кожен із членів Ради Ліги Націй, а після 1920 р. і будь-які інші держави, члени Ліги Націй, *могли звернути увагу (але не зобов'язані)* на порушення чи небезпеку порушення умов договорів щодо меншостей. У такому випадку Рада Ліги Націй могла вжити заходів чи дати якісь інструкції, які їй здадуться належними і необхідними у конкретному випадку. І навпаки: якщо жодна з держав – членів Ліги Націй не проявить ініціативу й не *зверне увагу* на порушення умов договорів (щодо прав національних меншин), то навіть найгрубіші порушення залишаться непоміченими для міжнародної спільноти. Відтак, скарги про порушення прав нацменшин мали лише інформативний характер і розглядати їх могли відповідні міжнародні органи лише тоді, коли їх підтримає держава, яка мала таке право відповідно до договорів. У такому разі охорона національних меншин ставала політичним інструментом в руках певних держав.

Дослідник В. Свораковскі у своїй праці (датованій 1934 р.), присвяченій критиці Трактату, зазначав, що держави-коаліції Антанти не взяли на себе аналогічних зобов'язань, що стосувалися власних національних меншин, тому: «Це був штучний гуманітаризм за чужий кошт, який давав державам-переможцям можливість, як членам Ради Ліги Націй, для втручання у внутрішні справ держав, що взяли на себе зобов'язання щодо нацменшин» [15, с. 63]. До речі, таку односторонність Малоого Версальського договору відзначив у своїй праці і український дослідник Л. Давидовський. Він констатує, що держави-переможці не погодилися на те, щоб на них також були накладені зобов'язання надати охорону національним меншинам, що проживали в цих державах, оскільки це не входило в їхні розрахунки [9, с. 18]. Як зазначив М. Мандрика, очолюють Лігу Націй держави, «котрі заінтересовані політично в негачії прав національних меншостей: оскільки п'ять (з дев'яти) членів Ради Ліги Націй мають свої меншості і не бажають їхньої емансипації та втручання у свої державні справи органу міжнародного захисту» [11, с. 119].

Це призвело до поділу держав-членів Ліги Націй на дві категорії, одна з яких мала міжнародні зобов'язання і повинна була прийняти процедуру щодо меншин, а інша – вільна від таких зобов'язань і на додаток користувалася правом контролю за їх виконанням іншими країнами. «Склалася ситуація, яка суперечила фундаментальним принципам міжнародного співжиття. Рівність держав – без дотримання якої неможливо уявити ані розвиток міжнародного права, ані продуктивної міжнародної співпраці, – була серйозно порушена» [19]. Усе зазначене мало негативні наслідки для існування міжнародно-правового інституту захисту національних меншин. Як наслідок, це дало підставу урядові Другої Речі Посполитої у березні 1934 р. офіційно відкликати свій підпис під договором із назвою «Трактат між Головними Державами союзними і об'єднаними та Польщею», підписаним 28.06.1919 р.

Людомил Давидовський – український дослідник проблематики охорони національних меншин у цей історичний період, проаналізував подібний договір між Чехословаччиною і державами Антанти щодо охорони національних меншин. Він зазначив: «...так, в договорі з ЧСР говориться про прилюдне (*публічне, державне – В.М.*) шкільництво взагалі; сюди належать отже всі школи, від народної аж до вищої. В договорах з іншими державами, наприклад з Польщею, говориться про шкільництво елементарне – так що школи середні й вищі для меншостей не гарантовані» [9, с. 25]. Отже, у договорах такого типу, – між новоствореними державами та коаліцією Антанти, мали місце й цілком прогресивні положення, що

стосувалися освіти національних меншин. Вочевидь, це значною мірою залежало від політичної волі держави, що брала на себе відповідні зобов'язання.

Усе ж під тиском держав Антанти Друга Річ Посполита задекларувала у своїх конституційних актах принцип рівноправності усіх громадян держави і поваги до етнічних, расових, релігійних та мовних меншин. У Березневій Конституції Другої Речі Посполитої 1921 р. закріплено право нацменшин на рівність усіх громадян перед законом (ст. 96). У ст. 109 закріплено право на збереження своєї національності, на розвиток своєї мови та національних особливостей. Ст. 110 надавала громадянам Польщі, які належать до меншин національних, релігійних чи мовних, право на створення громадських та релігійних установ, шкіл та вільне використання у них рідної мови та релігійних обрядів [24]. Положення зазначених статей (ст.ст. 109–110) залишилися чинними і в тексті Конституції Другої Речі Посполитої, прийнятої 23.04.1935 р. [25]. Що стосується положення 2-го абзацу ст. 7 Трактату про, те що «Не буде видане жодне обмеження вільного вживання польськими громадянином будь-якої мови, чи то в приватних чи торговельних зносинах, чи в справах релігійних, пресових або в усякого роду видавництвах, чи теж на публічних зібраннях» не було дослівно перенесено до березневої Конституції Польщі (1921 р.). Але в конституції містилися положення, відповідно до яких кожен громадянин мав право вільного висловлення своїх думок і переконань – ст. 104 Конституції; заборонялась цензура, гарантувалася свобода преси – ст. 105 Конституції; право громадян на об'єднання, збори та створення спілок – ст. 108 [24]. Так у польській конституції 1921 р. мали бути реалізовані вище зазначені положення 2-го абзацу ст. 7 Трактату. Наскільки ефективними були ст. 104, 105 і 108 Конституції Польщі 1921 р. нам покаже юридична (судова) практика, де розглядалися питання обмеження мовних прав українців під час зборів громадян та обмеження щодо україномовної преси в цій державі. Відтак, у сфері публічних відносин використання мов національних меншин, відповідно до вказаного договору, обмежувалося пресою, видавництвом та публічними зібраннями.

Польський конституціоналіст А. Айненкель зазначив, що у конституційних актах міжвоєнної Польщі немає норм, які б гарантували меншинам право на освіту рідною мовою, та державне фінансування рідномовної освіти меншин [26]. Саме це, на нашу думку, могло б стати справжньою (дієвою) реалізацією положень ст. 9 Трактату [1], яке стосувалося права громадян на отримання початкової освіти рідною мовою за рахунок державного бюджету.

Окрім Трактату про охорону національних меншин, був укладений ще один двосторонній міждержавний договір, який мав певне відношення до захисту мовних прав. Йдеться про Ризький мирний договір 1921 р., де містились зобов'язання Другої Речі Посполитої надати українцям право на вільний розвиток культури, мови та віросповідання. На нашу думку, ст. 7 Ризького мирного договору мала суто декларативний характер і не містила жодних гарантій забезпечення мовних прав українців. Детальний аналіз умов цього договору буде проведено у наступних статтях, присвячених правовому статусу української мови в міжвоєнній Польщі.

Здійснивши порівняльний аналіз положень, викладених у Трактаті та конституційних актах Другої Речі Посполитої, доходимо висновку, що остання формально виконала вимоги Трактату, які стосувалися захисту прав національних меншин. Під тиском держав Антанти Друга Річ Посполита задекларувала у своїх конституційних актах принцип рівноправності усіх громадян держави і поваги до етнічних, расових, релігійних та мовних меншин. Відтак, ці міжнародні зобов'язання Польщі мали б стати засадничими принципами в ієрархії інституту правового регулювання мовних відносин Другої Речі Посполитої.

Трактат дуже вузько пояснював права, які мали би забезпечити українцям право на розвиток рідної мови, як одного з основоположних прав нації. Фактично договір обмежував мовні права українців до приватної сфери суспільних відносин. У публічній сфері відносин – ст. 7 Трактату (йдеться про відносини між державою та особою і суспільством, які складаються в процесі організації та здійснення державної влади), мовні права українців як меншини, обмежувалися вільним використання мови у пресі й на публічних зібраннях.

У сфері освіти гарантії Трактату обмежувалися до права меншин створювати приватні освітні заклади із рідною мовою навчання – ст. 8 Трактату. У ст. 9 цього договору потребувалося забезпечити меншинам право навчати дітей рідною мовою лише у початковій школі, яку відповідно до умов договору повинна була фінансувати держава з місцевого бюджету.

Ціна усіх декларацій та зобов'язань Другої Речі Посполитої щодо захисту прав національних меншин виявилася у 1934 р., коли її уряд відмовився від виконання Трактату та ст. 7 Ризького мирного договору.

Наступним завданням, яке потрібно вирішити для з'ясування проблематики правового статусу української мови у Другій Речі Посполитій, буде співвідношення міжнародно-правових гарантій у сфері мови з наявним на той час мовним законодавством тогочасної Польщі.

Список використаної літератури

1. Dz.URP. – 1920. – Nr. 110. – Poz. 728.
2. *Кульчицький В.* Юридичне оформлення входження Західної України до складу Польщі / В. Кульчицький // Вісник Львівського університету, серія юридична – 2006. – Вип. 42. – С. 90–94.
3. *Сливка Ю.Ю.* Боротьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення / Юрій Юрійович Сливка. – К. : Наукова думка, 1973. – 253 с.; Сливка Ю.Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії / Юрій Юрійович Сливка. – К. : Наукова думка, 1985. – 270 с.
4. *Юхим'юк О.* Захоплення західноукраїнських земель Польщею 1919–1923 рр. (Міжнародно-правові аспекти) / О. Юхим'юк // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали VIII регіональної науково-практичної конференції (13–14 лютого 2002 р.) – С. 64–66.
5. *Паславська О.* (1918–1921 рр.). Відродження польської державності / О. Паславська // Матеріали X регіональної науково-практичної конференції. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні (5–6 лютого 2004 р.) – С. 121–123.
6. *Тищик Б.* Політико-правова проблема східної Галичини на Паризькій мирній конференції 1919 р. / Б. Тищик // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали XI регіональної науково-практичної конференції. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні (3–4 лютого 2005 р.) – С. 63–64.
7. *Липитчук О.* Правовий статус української Греко-католицької церкви в міжвоєнній Польщі 1918–1939 рр. / О. Липитчук // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали XIII регіональної науково-практичної конференції. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні (8–9 лютого 2007 р.) – С. 111–112.
8. *Гловацький І.* Проблеми правового статусу Східної Галичини на мирній конференції у Парижі 1919–1923 рр. / Іван Гловацький // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Міжнар. відносини. – 2001. – Вип. 6. – С. 150–158.
9. *Давидовський Л.* Міжнародна охорона національних меншостей / Л. Давидовський. – Львів : НТШ, 1929. – 69 с.

10. *Домбчевський Р.* За право мови / Роман Домбчевський. – Львів : Діло, – 1934. – 88 с.
11. *Мандрика М.* Національні меншості в міжнародному праві / М. Мандрика // Суспільство. – Прага, 1926. – С. 108–122.
12. The case for the independence of Eastern Galicia. – London, 1922. – 71 s.
13. Eastern Galicia – an independent commonwealth. Published by the national council of Eastern Galicia. – 53 s.
14. *Макарчук В.* Еволюція інституту права націй на самовизначення у міжнародному праві міжвоєнної доби (1918–1939 рр.) – погляд з України (стаття) / Володимир Макарчук // Науковий вісник Львівського юридичного інституту МВС України / гол. ред. В.Л. Ортинський. Львів : Львівський юридичний інститут МВС України. – Вип. 2 (2). – 2004. – С. 241–257.
15. *Sworakowski W.* Międzynarodowe zobowiązania mniejszościowe Polski / Witold Sworakowski. – Warszawa, 1935. – 232 s.
16. *Zieleniewski L.* Ustawodawstwo językowe Rzeczypospolitej Polskiej / Leon Zieleniewski. – Warszawa, – 1930. – 204 s.
17. *Cesarz Zb.* Polska a Liga Narodów. Kwetie terytorialne w latach 1920–1925. Studium prawno-polityczne / Zbigniew Cesarz. – Wrocław, – 1993. – 216 s.
18. *Стемпень С.* Поляки й українці в II Речі Посполитій: спроба діалогу / Станіслав Стемпень // Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. Матеріали міжнародної наукової конференції. – Кам'янець-Подільський, 29–31 травня 1992 р. – С. 211–222.
19. *Яцишин Н.* Механізми реалізації і контролю за дотриманням прав національних меншин в системі Ліги Націй / Надія Яцишин // Юридичний журнал. – 2010. – № 1. <http://justinian.com.ua/article.php?id=3397>
20. *Рубаха Ю.А.* Ліга Націй як міжнародний інструмент підтримання миру і безпеки у світі / Юлія Андріївна Рубаха. – Львів. Видавничий центр ЛНУ, 2008. – 84 с.
21. *Ajnenkiel A.* Od «rządów ludowych» do przewrotu majowego. Zarys dziejów politycznych Polski 1918-1926 / Andrzej Ajnenkiel. – Warszawa, 1964 r. – 340 s.
22. Dz.URP. – 1922. – Nr. 90. – Poz. 829.
23. Projekty Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Projekt Komisji Konstytucyjnej Sejmu Ustawodawczego. Warszawa: Wydawnictwo kancelarii cywilnej Naczelnika Państwa, 1920. – 66 s.
24. Dz.URP. – 1921. – Nr. 44. – Poz. 267.
25. Dz.URP. – 1935. – Nr. 30. – Poz. 227.
26. *Ajnenkiel A.* Konstytucje Polski 1791–1997 / Andrzej Ajnenkiel. – Warszawa : Rytm, 2001 r. – 415 s.

**МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА
ВТОРОЙ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ ОТНОСИТЕЛЬНО
УКРАИНСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО МЕНЬШИНСТВА
В СФЕРЕ ЯЗЫКОВЫХ ОТНОШЕНИЙ**

В. Марковский

*Львовский государственный университет внутренних дел
ул. Городецкая, 26, 79007 Львов, Украина*

Проведен анализ международно-правовых гарантий, относящихся к языковым правам национальных меньшинств в договоре, подписанном между Государствами Антанты 28.06.1919 г.

Ключевые слова: международно-правовые обязательства, Трактат, национальное меньшинство, языковые права; Антанта, Лига Наций, Версальско-Вашингтонская система договоров, Конституция Второй Речи Посполитой.

**INTERNATIONAL LEGAL OBLIGATIONS OF RICH
POSPOLYTA II CONCERNING THE UKRAINIAN NATIONAL
MINORITY IN THE SPHERE OF LANGUAGE RELATIONS**

V. Markovs'kyi

*Internal Affairs State University of Lviv
Gorodots'ka Str. 26, UA – 79007 Lviv, Ukraine*

The article deals with the analysis of international legal guarantees concerning the language rights of national minorities in the treaty concluded by the states of the Entente and Poland on June 26, 1919.

Key words: international legal obligations, Treaty, national minority, language rights, the Entente, the League of Nations, Versailles and Washington system of treaties, the Constitution of Rich Pospolyta II.

*Стаття: надійшла до редакції 08.10.2012
прийнята до друку 09.11.2012*